

Poteškoće i dvojbe roditeljstva

Povodom priručnika za učitelje
Afirmacija uspješnog roditeljstva

Knjigu su zajednički uredile prof. dr. Josipa Bašić i Gordana Vorkapić-Jugovac, prof. psihologije, a izdali Osnovna škola Poreč i Fond Zdravi grad Poreč.

Klasični zahtjev, no nikad i nigdje ostvaren u dovoljnoj mjeri, da bi i odgajatelj trebao i morao biti odgojen, možda je aktualniji danas nego ikada. U vremenu stalnih i ubrzavajućih promjena, neizvjesne i mnogoznačne budućnosti, svakojakih poruka i utjecaja nametljivih masmedija – osnovna bi konstanta, sigurnost i oslonac djeci u odrastanju trebali biti njihovi roditelji. No, i oni su pred brojnim poteškoćama i dvojabama, zbunjeni i prilično nesigurni. Proturječja i tržišna zbrka vladaju i u obilju knjiga i savjeta koji bi im trebali pomoći da se bolje snađu u složenoj ulozi roditelja i odgajatelja. Vođeni svojim interesima savjete im nude i prodaju mnogi: brojni stručnjaci raznolikih orijentacija, vjerske zajednice i sekte, astrolozi, svećenici *new agea*, različite udruge itd.

Poseban su dio priče stalne tehnološke inovacije. *High tech – high touch* (1) slikoviti je naslov knjige Johna Naisbitta i suradnika u kojoj se opisuje dramatičan učinak tehnoloških promjena na ljude i njihove odnose. Uznemirujućoj i kompleksnoj slici nije teško pridodati i druge uzroke i povode, od kojih navodimo tek neke: iskustvo i sjećanje na nedavni rat, egzistencijalne, profesionalne i obiteljske probleme, spiralu nasilja u kojoj se svijet i dalje vrti, nove bojazni i razmišljanja o opstanku i traženju izlaza itd. »Dok ljudska vrsta nastavlja pustolovinu pod prijetnjom samorazaranja, neodloživ je imperativ postao – spasiti čovječanstvo, ostvarujući ga«, kaže E. Morin u svojoj knjizi *Odgoj za budućnost*. Radi se,

dakako, o vrlo uglednom autoru i značajnoj knjizi, koju je izdao UNESCO, a proslavio napisao njegov glavni direktor (2).

Slični uvidi i razlozi, a posebice disonanca u razvoju tehnologije i etički utemeljenih ljudskih odnosa, ali i konkretno, neophodnost prevencije rizičnih ponašanja i neuspjeha učenika, suradnje s roditeljima i utemeljenja nove uloge učitelja u razvijanju socijalnih odnosa, pokretali su i sudionike u projektu *Afirmacija uspješnog roditeljstva* (učitelje i stručne suradnike Osnovne škole Poreč, pod supervizijom prof. dr. Josipe Bašić s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta). Nastojeći odgovoriti izazovima i pripremajući se za realizaciju spomenutog projekta, učitelji i stručni suradnici Osnovne škole Poreč prethodno su se uključili u projekt *Korak prema kvalitetnoj školi*, potom projekt Ministarstva prosvjete i športa *Afirmacijom pozitivnih vrijednosti protiv nasilja* te niz drugih tema i oblika stručnog usavršavanja koje su organizirali i ponudili Fond Zdravi grad i Povjerenstvo *Zajedno protiv ovisnosti* Grada Poreča.

Dosadašnji rad s roditeljima u školi sastojao se uglavnom u informiranju roditelja o napredovanju njihove djece, sporadičnim predavanjima i susretima, ponegdje se pokušavalo i sa školom za roditelje i sl. Međutim, ono što je bitna kvaliteta projekta *Afirmacija uspješnog roditeljstva* jest nastojanje da rad s roditeljima poprimi trajan i sustavan karakter. No, takvo nešto moguće je samo ako tu djelatnost u školi preuzmu prethodno educirani učitelji, odnosno ako taj rad postane jedan od njihovih primarnih zadataka. Stoga je racionalna strategija projekta *Afirmacija uspješnog roditeljstva* postao sljedeći stav: *Ako osposobimo učitelje za rad s roditeljima, oni mogu osposobljavati roditelje za kvalitetno i odgovorno roditeljstvo*. Potrebu takvog sustavnog rada iskazivali su i učitelji (*Vremena se mijenjaju. Oblici prilagođenog ponašanja djece sve više poprimaju oblike za koje nas nitko nije pripremao te nemamo dovoljno znanja i vještina da se s njima nosimo.*; *Tijekom odabira ma-*

terijala za roditeljski sastanak obuzeo me osjećaj nesigurnosti i izgubljenosti u izboru literature.) i roditelji (Kad dolazim na informacije ili roditeljski sastanak, očekujem da mi učiteljica ne govori samo o školskom uspjehu mog djeteta.; Sviđa mi se otvoren razgovor, razmišljanja i razmjena iskustava s drugim roditeljima, osjećaj da nismo sami.)

Polazeći od uvida u nezadovoljavajuće stanje suradnje i rada s roditeljima projekt *Afirmacija uspješnog roditeljstva* realizirao se tijekom dvije godine u razrednoj nastavi Osnovne škole Poreč, a njegova je dinamika imala sljedećih nekoliko koraka:

- senzibiliziranje učitelja za potrebu sustavnog rada s roditeljima, upoznavanje očekivanja roditelja u odnosu na školu te njihovih razmišljanja o roditeljskoj kompetenciji,
- educiranje učitelja za vođenje roditeljskih sastanaka u obliku radionica te promišljanje o poboljšanju komunikacije učitelja i roditelja,
- ispitivanje potreba i interesa roditelja o temama koje ih posebno zanimaju, imajući pri tome na umu i razvojnu dob njihove djece,
- provođenje tematskih roditeljskih sastanaka putem dobro pripremljenih radionica, pripremnih sastanaka u aktivima učitelja prije roditeljskih planiranih radionica te sastanaka za refleksiju i superviziju nakon održanih radionica,
- evaluacija programa, priprema i tiskanje priručnika o poticanju uspješnog i odgovornog roditeljstva.

Sudionici ovog projekta bili su tridesetak učitelja Osnovne škole Poreč, a voditelji stručni suradnici škole i prof. dr. Josipa Bašić. Financijsku potporu pružili su *Zdravi grad* Poreč, gradsko Povjerenstvo *Zajedno protiv ovisnosti* te Istarska županija.

U priručniku je detaljno opisan sadržaj i način edukacije učitelja za rad s roditeljima tijekom nekoliko dvodnevnih stručnih susreta, uključujući i niz praktičnih vježbi. Uz mnoge korisne sadržaje o suradnji, partnerstvu, donošenju odluka, uključivanju rodi-

telja itd., učitelji su posebno vježbali vođenje tematskog roditeljskog sastanka počevši od njegove pripreme do evaluacije. No, najopsežniji dio sadržaja knjige zapravo su strukturirani prikazi radionica, odnosno tematskih roditeljskih sastanaka provedenih u pojedinim razredima, uključujući i nekoliko prigodnih, vezanih za blagdan i neke posebne probleme. Premda je tematika radionica bila vrlo raznolika (dijete u prvom razredu, prevencija poteškoća u čitanju, uspješno učenje, pravila ponašanja, samostalnost djeteta, obitelj itd.), radi se ipak o malom uzorku tema i pojava koje se mogu i trebaju proradivati u radu s roditeljima. Za svaki tematski roditeljski sastanak određeni su cilj i posebni zadaci, pribor i potrebni materijal, trajanje sastanka te njegova struktura (priprema, uvodni, glavni i evaluacijski dio). Detaljno je predložen tijek i sadržaj pojedinih dijelova sastanka, a priloženi su tekstualni i likovni prilozi, a za neke radionice priređene su i pisane brošure (npr. *Pomozimo djetetu da uživa u čitanju i pisanju*) i podsjetnici koje su roditelji dobili nakon održanog sastanka. Tekstove o pojedinim tematskim sastancima napisali su učitelji koji su ih izvodili, a budući da su u pripremanju radionica sudjelovali i učenici (npr. pisanje i oslikavanje pozivnica roditeljima), knjiga obiluje i zanimljivim dječjim uradcima te je doista pravo zajedničko djelo. Pristupajući ozbiljno strukturiranju radionica o aktualnim pitanjima roditeljstva autori su uglavnom uspjeli da njihove radionice budu u isto vrijeme učenje, osobni razvoj, komunikacija, uzajamno obogaćivanje i zabava, a ne samo ovo posljednje, što je nerijetko slučaj s mnogim radionicama kao pomodnim oblikom rada. Međutim, to nije bilo uvijek dovoljno da ishod bude besprijekoran ili barem dobar. Primjerice, u radionici *Sreća* otvoren je zasigurno dvojbena problem podučavanja sreće. Otvaranje ovog pitanja za raspravu ustvari je osnovni doprinos i vrijednost ove radionice, no sama je izvedba, zbog uzora na koje se naslanjala, ispalala prilično trivijalnom. Ne namjeravajući

opširnije ovdje raspravljati dvojbenost i etičku utemeljenost podučavanja sreće, ovdje samo ukratko kako je došlo do toga da se sreća, taj prilično neuhvatljivi, tanani i izuzetni osjećaj, u ovoj radionici »materijalizirala« otprilike ovako: *Jedan učenik nosi sreće načinjene od plastelina ... ili Sreća su slatkiši*, odnosno kratko objašnjenje zašto nismo za takvu simplifikaciju fenomena ljudske sreće.

Kako se takva simplifikacija zapravo dogodila? Vjerojatno tako što je jedno od teorijskih utemeljenja projekta *Afirmacija uspješnog roditeljstva* realitetna terapija, a neki se njezini predstavnici, na tipično američki način, bave i podučavanjem sreće te svoje tehnike i umijeća eksportiraju u svijet u obliku popularnih knjiga, seminara i sl. Nevolja je pri tome što se doživljaj sreće brka i miješa s nizom drugih stanja, čuvstava ili stavova, kao što su uгода, zadovoljstvo, uživanje u nečemu, dobro raspoloženje, veselje, smijeh, životni optimizam i sl. pa sreća tako, kako napominje P. Bruckner, postaje »otrcana riječ« (3). Veća je, međutim, nevolja što, tako »usrećen«, dobar dio američkih građana vodi programirane živote i što im je raznim strategijama pozitivnog mišljenja i učenja sreće uspavana kritička svijest, pa ako i nas ostale programiraju, »usreće« i namame na zabavu i zaborav u velike trgovačke centre, a to im zasad ide dobro, stvarni će gospodari svijeta još bezobzirnije činiti ono što čine i sada: osvajati ono što im ne pripada, u ime »viših« ciljeva ubijati nevine civile i djecu, donositi »demokraciju« i »beskrajnu slobodu«, razarati i uništavati ono malo preostalih izgleda za opstanak i humaniji svijet. Neophodni su stoga oprez i kritičnost, jer se ozbiljnijom analizom u dobrom dijelu iz Amerike importiranih učenja, tehnika i umijeća mogu naći skriveni odgojni programi, najčešće oni učinkovitog i bespogovornog služenja nedodirljivom korporacijskom kapitalizmu. Na jednoj strani imamo, dakle, tehnologiju zaborava i usrećivanja, a na drugoj nam poznati europski intelektualac E. Morin, kao

što smo ranije naveli, govori o odgoju koji razvija svijest o imperativu spašavanja svijeta. Nadalje, P. Bruckner ukazuje na dodatnu nepovoljnu posljedicu podučavanja sreće i poziva nas da se toga klonimo. Naime, sve se to, tvrdi on, obično pretvara u dogmu i kolektivni katekizam, a onda obični smrtnik osjeća da je krivac i iznimka, budući da, eto, samo njemu ne uspijeva na tako jednostavan način biti sretan i ushićen (4). »Pouzdan način da me učinite nesretnim jest da mi držite predavanje o tome kako da svoj život učinim sretnijim«, kaže Desmond Morris (5).

Navedimo na kraju neke vrijednosti, zaključke i ishode rada na projektu *Afirmacija uspješnog roditeljstva* (koje smo manjim dijelom preuzeli od prof. dr. Josipe Bašić iz završnog dijela knjige):

- Čini nam se da bi prikazani model sustavnog rada s roditeljima mogao i trebao zaživjeti u mnogim školama, ali i u predmetnoj nastavi Osnovne škole *Poreč*. Dapače, treba proširiti broj tema i problema i u razrednoj nastavi te škole. Pri tome mogu iskrsavati poteškoće i/ili barijere financijske, kadrovske ili motivacijske prirode, no sudionici u ovom projektu pokazali su da je sustavan rad s roditeljima moguć te osobno i stručno vrlo poticajan. Stručni su suradnici, učitelji i roditelji doživjeli zadovoljstvo zajedničkog i uspješnog poduhvata, stručno su ojačali za slične aktivnosti, ponudili su svoje ideje i iskustva na uvid pedagoškoj javnosti, osjetili vrlo stimulativnu atmosferu i ostvarili dragocjene suradničke interakcije. »Tko kaže da nema entuzijasta«, pita se u predgovoru ravnateljica Osnovne škole *Poreč* i odgovara da ih u toj školi ima. Razumije se da je entuzijizam u ovom slučaju bio dragocjen, no nije bio samo on dovoljan. Pridružili su mu se stručnost, inicijativa, promišljenost i građanska odgovornost.
- U pripremanju i promišljanju radionica aktivni učitelja razredne nastave pokazali su se mjestima vrijedne kristalizacije iskustava, razmjene ideja, zabave i uzajamne podrške. Slično se događalo i tijekom supervizijskih sastanaka, neovisno o tome

je li se radilo o vanjskom (dr. J. Bašić) ili unutarnjem stručnom nadzoru. U tako poticajnoj klimi kreativnost grupe nalikovala je »rijeci koja teče«.

- Korisni ishodi sudjelovanja u ovom projektu bili su i uviđanje neophodnosti te promišljanje načina cjeloživotnog učenja, kako učitelja tako i roditelja, odnosno da pedagoška znanja, kompetencije i umijeća imaju svoje *jučer, danas i sutra* te da su izvedene radionice dotakle tek manji dio tema, izazova i dvojbi odgovornog roditeljstva. Spoznalo se da je, kad je u pitanju roditeljstvo, situacija već u prvom razredu, a vjerojatno i znatno ranije, vrlo složena te da su pomoć i potpora roditeljima u njihovoj sve složenijoj situaciji dosta potrebni.
- Roditelji su glavni posrednici u interiorizaciji životnih stavova, vrijednosnih orijentacija i moralnih normi svoje djece, ali nerijetko i zastarjelih odgojnih matrica (sjetimo se samo transgeneracijskog prijenosa nasilja). Suvremeni rad s roditeljima zapravo je promišljena i diskretna pomoć u njihovom osobnom razvoju, a kad je to potrebno i razgradnja ili zamjena zastarjelih odgojnih postupaka uspješnijim i odgovornijim. Međutim, značajna je poteškoća, koju nije uspio riješiti ni ovaj projekt, danas možda i veća nego ranije: kako motivirati na suradnju, uključiti i zadržati u radu onaj dio roditelja s najproblematičnijim postupanjem? Suvremeni, dobro pripremljeni i zanimljivi oblici rada samo su dio odgovora na postavljeno pitanje.
- Bez obzira na ovdje iskazane kritičke primjedbe – zamisao, priprema i provedba projekta *Afirmacija uspješnog roditeljstva* dragocjen je doprinos u našoj pedagoškoj praksi, utoliko značajniji jer je ostvaren u okviru jedne osnovne škole. Svima koji su dali svoj doprinos (urednicima, izdavačima, autorima, supervizoru i sudionicima) zaista dugujemo zahvalnost. Trag zajedničkog napora nije samo knjiga o kojoj ovdje pišemo. Vjerojatno su najvredniji tragovi na doživljajnoj razini ostali u sudionicima: učiteljima, stručnim suradnicima, roditeljima pa i u djeci. Ovdje navodimo odlomke iz dvaju slikovitih iskaza o

tim doživljajima. Prvi, dijelom ranije naveden, pripada jednom ocu, a drugi jednoj učiteljici: *Sviđa mi se otvoren razgovor, razmišljanja i razmjena iskustava s drugim roditeljima, osjećaj da nismo sami. Mislim da bismo trebali naći vremena i podsjetiti se da su naša djeca važna i da nas trebaju.; Ostavši sama u učionici ispunjenoj nekom posebnom energijom, iako umorna, bila sam sretna i zadovoljna jer sam potaknula petnaestak roditelja da razmišljaju o svojoj djeci i da dio ove atmosfere odnesu svojim kućama.*

Literatura:

1. Naisbitt, J. i dr. (1999), *High tech – high touch*. New York; Broadway books.
2. Morin, E. (2002), *Odgovori za budućnost*. Zagreb; Educa, str. 127.
3. Bruckner, P. (2001), *Neprestana ushićenost*. Zagreb; Društvo hrvatskih književnika.
4. Bruckner, P. (2001), *Neprestana ushićenost*. Zagreb; Društvo hrvatskih književnika.
5. Morris, D. (2005), *Što je sreća*. Zagreb; Algoritam, str. 7.

Dževdet Hadžiselimović